

รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ของประชาชนในจังหวัดพะเยา

Management Participation Model of Community Learning Center for Promote Learning
Process of People in Phayao Province

พันธ์ศักดิ์ แสนพรมมา*, สุชาติ ลีตระกูล, แสงระวี ณ ลำพูน และกัมพล ไชยพันธ์

บัณฑิตศึกษาศาขาศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Phansak Saenpromma*, Suchart Leetagoon, Saengravee Na Lamphun and Kampon Chainan

Graduate Studies in Education and Social Development, Chiang Rai Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา 2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่มีการปฏิบัติที่ดีของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา 3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา 4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา ที่ประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 10 ตำบลของจังหวัดพะเยาที่เป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 398 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มหลายขั้นตอน จากประชาชนทั้งหมด 65,200 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประเมินรูปแบบ จำนวน 30 คนที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษากับกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยเป็นประธานและคณะกรรมการบริหารจัดการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นศูนย์ที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน จำนวน 12 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 2) การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่มีการปฏิบัติที่ดีจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทรัพยากร ด้านการบริหารจัดการ 3) รูปแบบการบริหารจัดการ MANAGEMENT Model เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้จังหวัดพะเยา 4) รูปแบบการบริหารจัดการ MANAGEMENT Model ที่ค้นพบจากการวิจัยมีความเหมาะสมมาก ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักการและเหตุผลของรูปแบบ ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ด้านองค์ประกอบของการบริหารจัดการศูนย์ฯ ด้านการใช้รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ

คำสำคัญ : รูปแบบการบริหารจัดการ, ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

Abstract

The research of Management Participation Model of Community Learning Center for Promote Learning Process of People in Phayao Province. The objective of this research were to; 1) to study the state and problems of management of community learning centers in Phayao Province. 2) to study the management of best practice of community learning center in Phayao Province 3) to develop the learning management model of people in Phayao Province 4) to evaluate the management model of the community learning center to promote learning process of people in Phayao Province. The quantitative and qualitative methods were conducted. Quantitative research population was classified 10 groups 398 person. Total research population comprise in 65,200 people. And population was 30 person selected by a specific involved the management of the learning center. For qualitative method, in-depth interviews of 10 person the Best management community learning center makers. And Meetings to develop models for expert 12 person related to the management of community learning centers. The Finding of this research were 1) Most of the people low level of opinion management of the community learning center. 2) Management of a learning center with the best practices must be aware of the importance of management in 4 aspects: Human Resource Management, Budget management, Resource Management, Management. 3) MANAGEMENT Model to Promote Learning Process of Phayao Learning Center. 4) MANAGEMENT Model found in research is very appropriate in 4 aspects: the principle and rationale of the model. The purpose of the model. The composition of the center management. The use of the management center.

Keyword : Management model, Community Learning Center

บทนำ

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างรวดเร็ว จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยทั่วไปได้รับผลกระทบเกิดความลำบากในการดำเนินชีวิตเนื่องจากขาดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ (Ministry of Social Development and Human Security, 2013) จากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นประเทศไทยได้พยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่มุ่งการยกระดับคุณภาพคน เน้นการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เรียนรู้ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน พยายามให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้น เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อันเป็นรากฐานที่มั่นคงในการเสริมสร้างประเทศชาติ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่างๆ ซึ่งมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชนโดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน โดยเป็นศูนย์การเรียนรู้ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อ

ประชาชน (Ministry of Interior, 2007) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายแห่งทั่วประเทศรวมถึงจังหวัดพะเยาที่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำนวน 10 แห่งกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ

จังหวัดพะเยาอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย มีวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกสืบทอดกันมา ซึ่งได้รวบรวมไว้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีการดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการดั่งนั้นประชาชนในชุมชนจึงมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศูนย์ฯ แต่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยาหลายแห่งไม่มีความต่อเนื่องในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ บางศูนย์การเรียนรู้ถูกปล่อยทิ้งร้างขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ อีกทั้งการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่ไม่เคารพการตัดสินใจของคนในชุมชน ทางภาครัฐมองการแก้ปัญหาแบบสูตรสำเร็จ โดยไม่มองมิติของความแตกต่างของชุมชน และการเคารพความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยาจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่จะทำให้ชุมชนในจังหวัดพะเยา มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และมีการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ที่ประชาชนในชุมชนสามารถร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ร่วมกันกับการสนับสนุนของภาครัฐและภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาชุมชนเป็นการยกระดับคุณภาพสังคมของชุมชนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการที่มีการปฏิบัติที่ดีของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิจัยไว้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ดั่งนั้น เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างมีระบบ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ตามวิธีการดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประชาชนและคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงศูนย์การเรียนรู้ชุมชนทั้ง 10 ตำบลได้แก่ตำบลสันโค้ง ตำบลบ้านต้า ตำบลป่าแฝก ตำบลลอย ตำบลห้วยแก้ว ตำบลบ้านต๋อน ตำบลอ่าทอง ตำบลบ้านมาง ตำบลป่าสักตำบลจุน จำนวน 65,200 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane. 1973 ในการกำหนดตัวอย่างยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 95 หรือ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 398 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) และกลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประเมินรูปแบบ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้

การวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประธานและคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติที่ดีและได้รับรางวัลระดับประเทศ จำนวน 10 ราย โดยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) อย่างเดียว และได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ จำนวน 12 ราย โดยจะเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อตรวจสอบรูปแบบบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของประธานและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่พื้นที่ใกล้เคียงศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชน 10 ตำบล จำนวน 398 ฉบับ และแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบรูปแบบบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา จำนวน 30 ฉบับ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ทั้งลักษณะมีโครงสร้าง (Structure) ใช้สัมภาษณ์ประธานและคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติที่ดีและได้รับรางวัลระดับประเทศ ในประเด็นคำถาม 1)ด้านการบริหารบุคคล 2)ด้านการบริหารงบประมาณ 3)ด้านการบริหารทรัพยากร 4)ด้านการบริหารจัดการ

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพมีขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดหลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของโคเฮนและอ์พ็อฟ ร่วมทฤษฎีการหลักการบริหารจัดการ 4M's และแนวคิดเกี่ยวกับศูนย์เรียนรู้ พร้อมทั้งกำหนดเนื้อหาและโครงสร้างแบบสอบถามสภาพและปัญหาของการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ทั้ง 2 ฉบับ และศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น พร้อมทั้งกำหนดเนื้อหาและโครงสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน 2)ร่างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญในกรอบแนวคิดการบริหารจัดการ 4M's 3)สร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์นำเสนอคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและแก้ไขเสนอแนะปรับปรุง 4) นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรง ความถูกต้องเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหา 5) นำแบบสัมภาษณ์และสอบถามที่ได้รับการแก้ไขและเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ 6) นำเสนอแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญและนำเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ให้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง 7) เมื่อได้รับการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามจากคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์แล้ว นำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และกลุ่มประชากรตามที่ได้กำหนดไว้

การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยหาค่าดัชนีของความสอดคล้องกับระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ซึ่งแปลความหมายของคะแนน ดังนี้ (Kanaworn,Y., 2000 : 123)

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

-1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เลือกข้อที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเทียบเท่า 0.5 ส่วนที่มีค่าน้อยกว่า 0.5 นำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC เท่ากับ .98 นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1970 : 161) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยขอหนังสือขออนุญาตแจกแบบสอบถาม จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงศูนย์เรียนรู้ชุมชนทั้ง 10 ตำบลได้แก่ตำบลสันโค้ง ตำบลบ้านต้า ตำบลป่าแฝก ตำบลลอย ตำบลห้วยแก้ว ตำบลบ้านตุน ตำบลอ่างทอง ตำบลบ้านม่วง ตำบลป่าสักตำบลจุน หลังจากนั้นผู้วิจัยแจกแบบสอบถามและรับคืนแบบสอบถาม ประการสุดท้ายผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบแบบสอบถามเพื่อดำเนินการต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยสำรวจและได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ ซึ่งจะทำการสัมภาษณ์และจัดการสนทนากลุ่มตัวอย่างตามวัน เวลา สถานที่ ที่ได้นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่รวบรวมได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำแบบสอบถามมากำหนดใส่รหัสทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล และใช้สถิติ ได้แก่ 1) ค่าร้อยละ (Percentage) 2) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) 3) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) มาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่ม มาตรวจสอบในลักษณะสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย ด้านทฤษฎี เพื่อความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือของข้อมูล หลังจากนั้นสรุปพร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการการพรรณนาเป็นหลัก โดยใช้หลักการวิเคราะห์ตีความ สังเคราะห์ความ และสรุปความ

สรุปผลการวิจัย

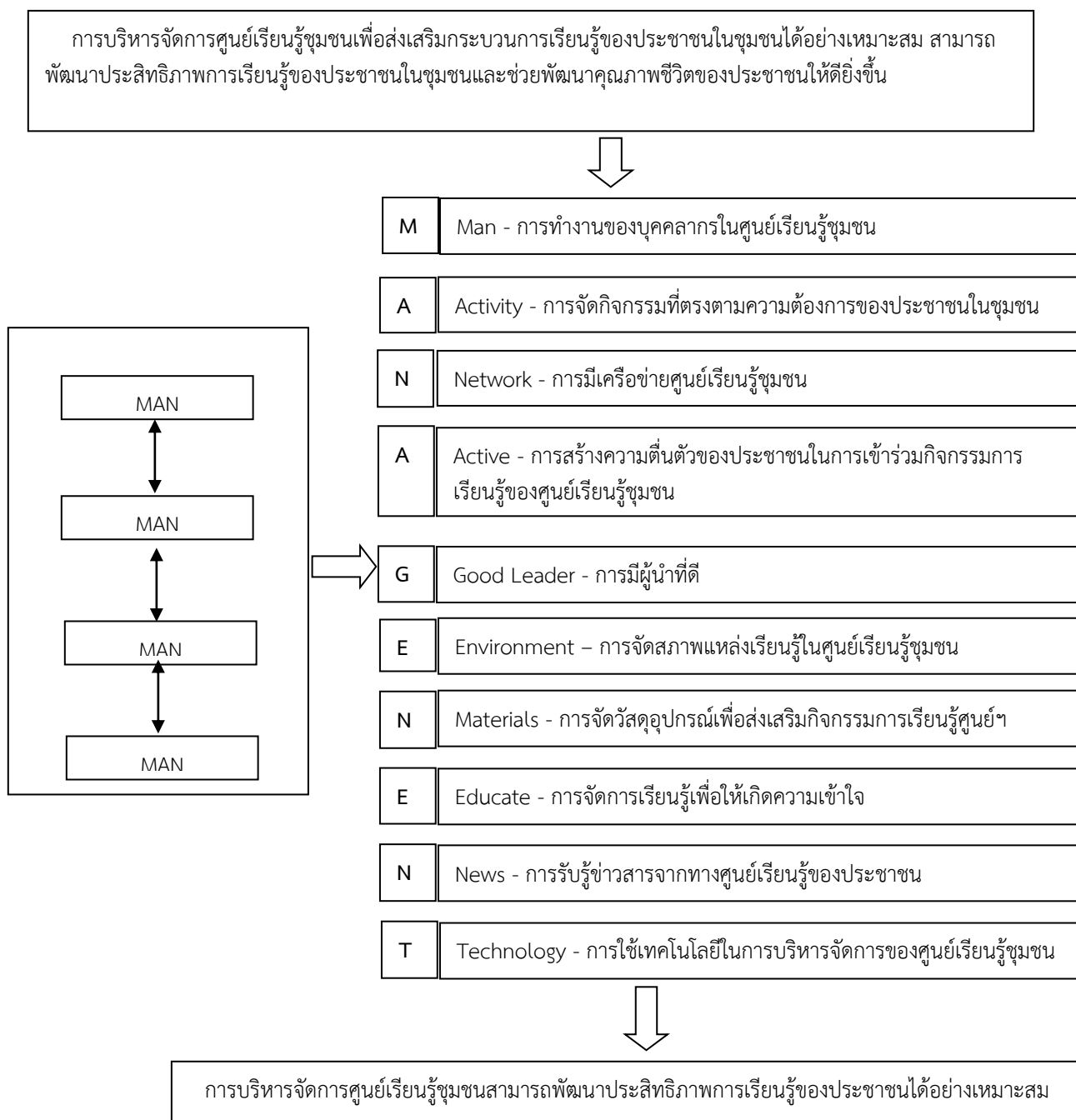
การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา ได้สรุปผลการวิจัยตามประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยาของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงศูนย์เรียนรู้ชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีการปฏิบัติที่ดีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านบัว หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านตุน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ได้รับรางวัลระดับประเทศ จำแนกออกเป็น 4 หัวข้อดังนี้ 1)ด้านการบริหารงานบุคคล ได้มีการกระจายอำนาจ มีโครงสร้างการบริหารจัดการในรูปคณะกรรมการ และให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2)ด้านการบริหารงบประมาณ มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีการรายงานงบประมาณให้แก่สมาชิกอย่างโปร่งใส และมีการขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอย่างสม่ำเสมอ 3)ด้านการบริหารทรัพยากร มีการจัดซื้อ จัดกาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักรต่างๆที่จำเป็น และมีการจัดสถานที่สภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ 4)ด้านการบริหารจัดการเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนให้สมาชิกร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาศูนย์เรียนรู้ให้มีชีวิตชีวน่าเข้าไปเรียนรู้ เพื่อสร้างรายได้ของสมาชิกอย่างยั่งยืน

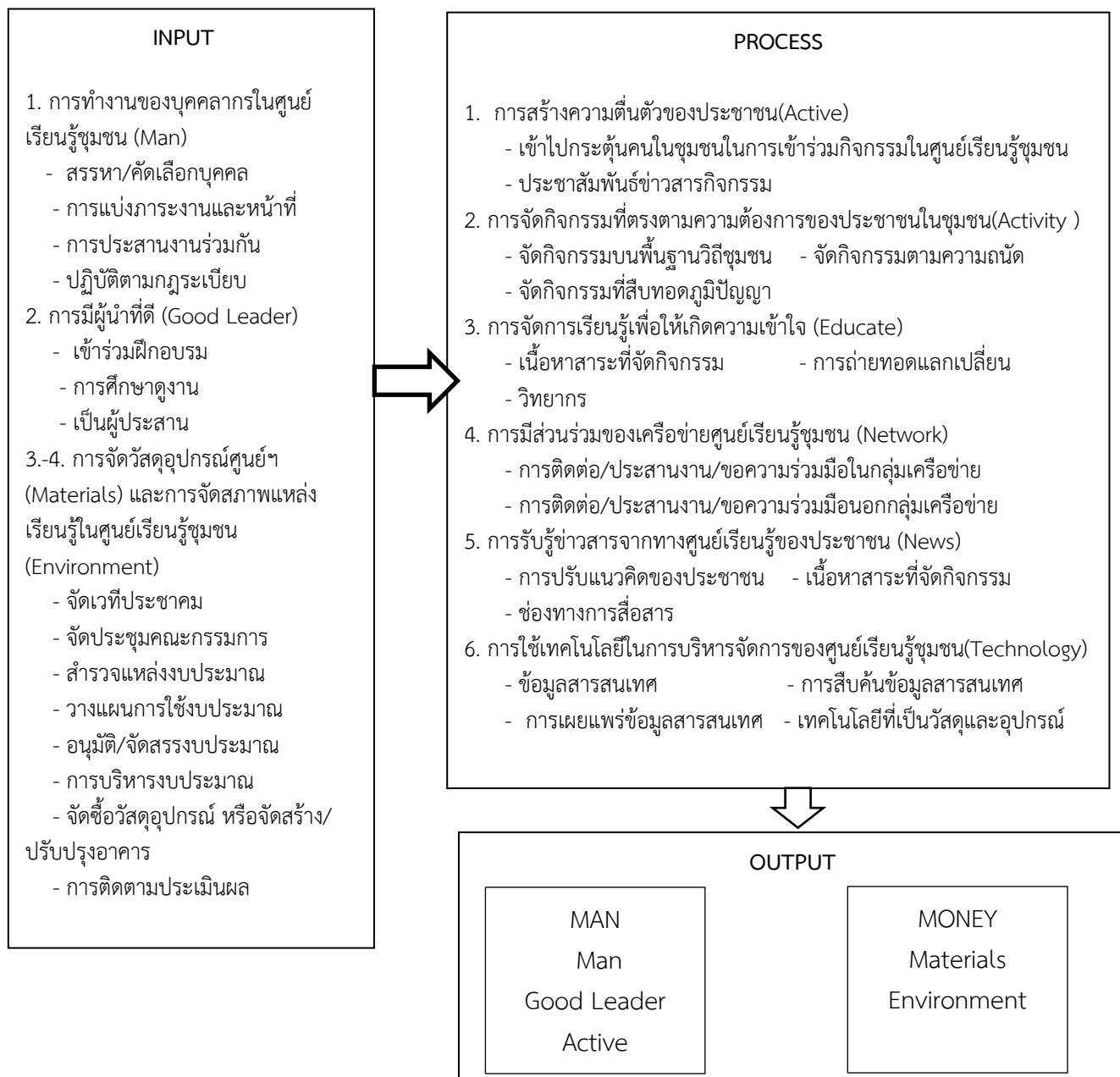
3. รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา Management model ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ 1) Man-การทำงานของบุคลากรในศูนย์เรียนรู้ชุมชน 2) Activity-การจัดกิจกรรมที่ตรงตามความต้องการของประชาชนในชุมชน 3) Network-การมีเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชน 4) Active-การสร้างความตื่นตัวของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน 5) Good Leader-การมีผู้นำที่ดี 6) Environment-การจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชน 7) Materials-การจัดวัสดุอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์ฯ 8) Educate-การจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ 9) News-การรับรู้ข่าวสารจากทางศูนย์เรียนรู้ของประชาชน 10) Technology-การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา

4) การรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยาไปใช้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การใช้รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา

5) ความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับ

การบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ต่อบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา Management model ทั้ง 4 ด้านได้แก่ ด้านหลักการและเหตุผลของรูปแบบ ด้านวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ด้านองค์ประกอบของการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ด้านการใช้รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในจังหวัดพะเยา มีประเด็นสำคัญในการนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา พบว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาศูนย์เรียนรู้จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเป็นหลัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sikhaw, S. (2007) พบว่า ชุมชนมีการเข้าร่วมกลุ่ม แสดงความคิดเห็นเมื่อมีโอกาส ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นร่วมกันอย่างคุ้มค่า คนในชุมชนให้ความช่วยเหลือร่วมมือกันเป็นอย่างดี มีแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นของตนเอง มีความเข้มแข็งขององค์กรในเครือข่ายชุมชนและสามารถนำความรู้จากการแลกเปลี่ยนในชุมชนไปใช้งานได้จริง อีกส่วนที่ทำให้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนนั้นมีศักยภาพคือผู้นำศูนย์เรียนรู้ดีที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง ตั้งใจทำงาน แสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ มีความเสียสละ และคอยประสานงานกับฝ่ายต่างๆ อยู่เสมอ สอดคล้องกับ Sawadiphon, S. (2009) ที่ว่าการมีผู้นำที่กล้าเปลี่ยนแปลง เสียสละ และเป็นผู้นำที่มีความสามารถ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคมที่ช่วยให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาและพึ่งตนเองได้ การบริหารงานแบบเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก ชาวบ้านและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้

2. จากการศึกษาการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีการปฏิบัติที่ดี ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านบัว หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่าจุดเด่นของศูนย์เรียนรู้ชุมชนนี้ คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน ร่วมกันวางแผนกำหนดกิจกรรมต่างๆ มีการประชุมร่วมกันเสนอรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน มีการแบ่งคนทำงานตามโครงสร้างการบริหารในรูปคณะกรรมการ การบริหารงบประมาณอย่างโปร่งใส มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย และมีการรายงานในที่ประชุมเป็นประจำ ด้านการบริหารทรัพยากรการจัดซื้อ จัดกาวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องจักรต่างๆ ที่จำเป็น และมีการจัดสถานที่ สภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนโดยสมาชิก ร่วมวางแผนกำหนดโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ร่วมในการดำเนินงาน สร้างจิตสำนึก ร่วมร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อมีการจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Swasdirat, P (2007) พบว่าการจัดกิจกรรมใดๆ ควรเกิดจากการทำเวทีชาวบ้านให้บ่อยครั้งศึกษาความต้องการที่แท้จริงและเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตของชุมชน

3. จากการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในจังหวัดพะเยา ได้รูปแบบ Management model ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ 1) Man-การทำงานของบุคลากรในศูนย์เรียนรู้ชุมชน 2) Activity-การจัดกิจกรรมที่ตรงตามความต้องการของประชาชนในชุมชน 3) Network-การมีเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ชุมชน 4) Active-การสร้างความตื่นตัวของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน 5) Good Leader-การมีผู้นำที่ดี 6) Environment-การจัดสภาพแหล่งเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชน 7) Materials-การจัดวัสดุอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ศูนย์ฯ 8) Educate-การจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ 9) News-การรับรู้ข่าวสารจากทางศูนย์เรียนรู้ของประชาชน 10) Technology-การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Inyawong, R. (2013) ได้เสนอแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์ การจัดการเพื่อสร้างความยั่งยืนของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ดังนี้ 1) ปรัชญาในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน 2) คณะทำงานต้องมีความเสียสละ ใฝ่รู้ อดทน 3) การใช้ภูมิปัญญา องค์ความรู้ของชุมชน 4) การมีส่วนร่วมของชุมชน 5) การสนับสนุนขององค์กรท้องถิ่น 6) หน่วยงานภาครัฐจัดสรรงบประมาณต่อเนื่อง 7) การสร้างเครือข่ายทำงานทั้งภายในและภายนอก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Khunprayoon, K. (2009) พบว่า ปัจจัยที่สำคัญของการจัดการความรู้ด้านการเกษตรคือ ความรู้ คน และ

กระบวนการจัดการความรู้ โดยความรู้คือความรู้ที่เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีตเกี่ยวกับการทำเกษตรของบรรพบุรุษ โดยมีการมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการทำเกษตรแบบผสมผสานการทำปุ๋ยหมักชีวภาพการปรับปรุงดิน ส่วนคนเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการจัดการความรู้หรือขั้นตอนของการสร้างความรู้หรือที่เรียกว่าเกลียวความรู้ต่อกันไป โดยคนจะประกอบไปด้วยกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านกลุ่มเกษตรกรในชุมชนและบุคคลอื่นๆ รูปแบบและกระบวนการจัดการความรู้ของของศูนย์นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของกระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge management process) ซึ่งเริ่มต้นจากการกำหนดความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สู่การลงมือปฏิบัติจริงแล้วนำไปบอกต่อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thumwongsa, K. (2010) พบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ ได้แก่หน่วยงานภาครัฐ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด มูลนิธิเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติตลอดจนหน่วยงานภาคเอกชน (NGO) และ Kiewwan, K. (2003) พบว่า ปัจจัยภายนอกที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานผู้นำชุมชนและเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ส่วน Sawasdirat, P. (2007) ยังพบว่าหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีการทำงานเชิงบูรณาการ (Intergration) ทุกภารกิจเป็นหน้าที่ของทุกหน่วยงานซึ่งอาจมีใช้หน้าที่โดยตรงแต่ควรมีการประสานส่งต่อกิจกรรมใดที่ก็ตามที่เกินกำลังความสามารถ มีประสานภาคีเครือข่ายร่วมด้วยช่วยกันพัฒนากลุ่มให้มีการเรียนรู้ซึ่งมีต้องรอว่าไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานของตนเองแต่ทำอย่างไรจึงจะประสานประโยชน์ต่อชาวบ้านให้เกิดสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานของภาครัฐควรจะทำรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้มีความเป็นรูปธรรมเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้มีศักยภาพมากขึ้น
2. หน่วยงานภาครัฐควรจะมีส่วนร่วมกับศูนย์การเรียนรู้เพื่อจัดกิจกรรมต่างๆที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของประชาชนในชุมชน
3. หน่วยงานภาครัฐ ควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานกิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

Reference

- Bryman, A. (1986). *Leadership and Organization*. London: Routedge&Kegan Paul.
- Chapin, F.S. (1977). *Social Participation and Social Intelligence. Research Design and Social Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Ithaca Cornell University.
- Cohen, J & Uphoff, D. (1980). *Participation sica in rural development seeking charity through specificity world development*. n.p.
- Davis, K. & Newstroom, J.W. (1989). *Human Behavior at Work*. (8th Edition). New York: McGraw-Hill.
- Fonaroff, A. (1981). *Participation's Place in Rural Developing : Seeking Clarity Through Specificity*. World Development : New York.
- Gulick, L. & Urwick, L., (1973). *Papers on the Science of Administration*. Englewood Chiffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Internationnal Association for Public Participation. (2007). *Public Participation Spectrum*. Westminster: Westminster Company.

- Payakapan, S. (1980). *People's Participation in Slum Improvement : A Case Study of Wat Sroithong Slum in Bangkok*. Bangkok: Asian of Technology.
- Putti, Jose M. (1978). *A Functioni Approach*. Singapore: McGraw- Hill.
- Likert, R. (1977). *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Robbins, S.P. (1990). *Organization Theory Structure Design and Application*. (3rd Edition). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- World Health Organization. (1981). *Community Involvement in health for Primary Health Care*. Geneva: WHO.
- Swansburg, R. (1996). *Management and Leadership for Nurse managers*. Boston: Jones and Bartlett Publishes.
- Soparth. P. (1993). *Participatory Development Activities At Local Level : Case studies In Villages of Central Thailand*. Bangkok: Asian Institute of Technology.
- UNESCO. (1995). *APPEAL training materials for continuing education personnel (ATLP-CE) Vol. VIII: Amanual for the development of learning centres*. Bangkok: Principal Regional Office for Asiaand the Pacific.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An Introductory Analysis*. (3rd Edition). New York: Harper and Row.

ผู้เขียน

นายพันธ์ศักดิ์ แสนพรมมา

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
80 หมู่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 57100
e-mail : seanpromma@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ ลีตระกูล

อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
80 หมู่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 57100
e-mail : Leetagool@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสงระวี วัฒนลำพูน

อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
80 หมู่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 57100
e-mail : saengrawee142@gmail.com

ดร.กัมพล ไชยพันธ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
80 หมู่ 9 ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 57100
e-mail : ratcyber@gmail.com